

Богуславська В. Ю.
Львівський державний університет фізичної культури

СТАВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЦИКЛІЧНИХ ВИДАХ СПОРТУ

В статті представлено результати опитування викладачі в ВНЗ на предмет встановлення їх ставлення до потреби формування уміння майбутніх тренерів з циклічних видів спорту передавати теоретичні знання спортсменам.

В опитуванні взяли участь 88 викладачів ВНЗ, серед яких 6 докторів наук, 58 – кандидатів наук, 24 – не мають наукового ступеня.

Аналіз результатів опитування викладачів ВНЗ довів існування потреби у формуванні уміння майбутніх тренерів з циклічних видів спорту передавати теоретичні знання спортсменам.

Ключові слова: теоретична підготовка, циклічні види спорту, викладачі ВНЗ, рівні вищої освіти.

Богуславская В. Ю. Отношение преподавателей вузов к теоретической подготовке в циклических видах спорта. В статье представлены результаты опроса преподавателей вузов на предмет установления их отношения к необходимости формирования умения будущих тренеров по циклическим видам спорта передавать теоретические знания спортсменам.

В опросе приняли участие 88 преподавателей вузов, среди которых 6 докторов наук, 58 – кандидатов наук, 24 – не имеют научной степени.

Анализ результатов опроса преподавателей вузов доказал существование потребности в формировании умения будущих тренеров по циклическим видам спорта передавать теоретические знания спортсменам.

Ключевые слова: теоретическая подготовка, циклические виды спорта, преподаватели вузов, уровне высшего образования.

Bohuslavskaja V.Y. The attitude of university teachers to theoretical training in cyclical sports. The article presents the results of a survey of university teachers on the establishment of their attitude to the need to develop the ability of future trainers in cyclical sports to transfer theoretical knowledge to athletes.

88 teachers of universities took part in the survey, among them 6 doctors of science, 58 - candidates of sciences, 24 - do not have a scientific degree.

The following research methods were used in the work: theoretical analysis and generalization of literary sources, studying of documentary materials, analysis of personal data, methods of mathematical statistics.

Analysis of the results of a survey of university professors proved the existence of the need for the ability of future trainers in cyclic sports to transmit theoretical knowledge to athletes.

As a result of studying the opinions of teachers regarding which levels of higher education it is necessary to teach future trainers the ability to transfer theoretical knowledge to athletes, it was established that the largest number of respondents chose the third (80,68 %) and the fourth (80,68 %) courses of the first (Bachelor) level of higher education and during the 1st (79,55 %) semester of second (master) level.

It is determined that the methodology of training future trainers for the transfer of theoretical knowledge to athletes recommends the highest percentage of respondents to enter such educational disciplines as "Theory and methods of physical education" (36,36 %), "Fundamentals of the theory and methods of sports training" (34,09 %) and "Theory and methods of teaching sport" (32,96%), "Sport and pedagogical improvement" (21,59 %), "Theory and method of sports training" (15,91 %), and "Theory and methodology of the chosen sport" (14,77 %).

Keywords: theoretical training, cyclic sports, university teachers, higher education level.

Постановка проблеми. Науково-прикладна проблема теоретичної підготовки у циклічних видах спорту зумовлюється протиріччям між доведеним запитом практики щодо теоретичної підготовки та відсутністю програмно-нормативної бази й належного науково-методичного обґрунтування структури і змісту теоретичної підготовки в циклічних видах спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результативність змагальної діяльності залежить не лише від рівня фізичної, технічної, тактичної, психологічної підготовленості спортсменів [5, 8, 9, 10], а й від певного рівня знань з виду спорту, який досягається в процесі теоретичної підготовки.

Теоретична підготовка є своєрідною базою для всіх інших сторін підготовки, що має на меті озброєння спортсмена спеціальними знаннями для успішної тренувальної та змагальної діяльності [2, 6]. Останніми роками проведено чимало досліджень з проблеми теоретичної підготовки в спорті [1, 2, 3, 4, 6, 7]. Разом з тим, питанню формування у майбутніх тренерів вміння передавати теоретичні знання спортсменам, саме у циклічних видах спорту, не приділено належної уваги.

Зв'язок роботи з науковими темами та планами. Робота виконана в межах тем: «Основи теоретичної підготовки в спорті» на 2013–2017 рр. (номер державної реєстрації 0113U000659) та «Теоретико-методичні основи управління тренувальним процесом та змагальною діяльністю в олімпійському, професійному та адаптивному спорті» на 2016–2020 рр. (номер державної реєстрації 0116U003167) плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури.

Мета дослідження полягала у визначенні ставлення викладачів ВНЗ до потреби формування уміння майбутніх тренерів з циклічних видів спорту передавати теоретичні знання спортсменам.

В роботі використовувалися наступні **методи дослідження**: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел, вивчення документальних матеріалів, аналіз анкетних даних, методи математичної статистики.

Організація дослідження. Для встановлення відношення фахівців, які готують майбутніх тренерів-викладачів з циклічних видів спорту, до потреби формування умінь майбутніх тренерів з циклічних видів спорту передавати теоретичні знання спортсменам, ми опитали 88 викладачів ВНЗ. Серед яких 6 докторів наук, 58 – кандидатів наук, 24 – не мають наукового ступеня. В числі опитаних 5 професорів, 37 – доцентів, 46 – не мають вченого звання. Середній вік опитаних склав $43,25 \pm 1,08$ років, стаж роботи у ВНЗ – $17,61 \pm 1,02$ років.

При цьому, що 97,73 % опитаних викладачів працюють у вищих навчальних закладах 4-го рівня акредитації і лише 2,27 % опитаних – у навчальних закладах 2-го рівня акредитації.

Усі викладачі, які взяли участь в опитуванні (100 %), вказують на потребу у навчанні майбутніх тренерів уміню передавати теоретичні знання спортсменам.

Результати дослідження та їх обговорення. Встановлено думку викладачів, стосовно того, на яких рівнях вищої освіти необхідно навчати майбутніх тренерів уміню передавати теоретичні знання спортсменам. Так, 23,86 % опитаних наполягають, що таке навчання потрібно здійснювати вже під час 1-го семестру навчання на початковому рівні вищої освіти, 25,00 % – 2-го, 39,77 % – 3-го, 53,41 % – 4-го.

Передавати такі знання на 1-му курсі першого (бакалаврського) рівня освіти вважають необхідним 34,09 % опитаних, на 2-му – 46,59 %. Водночас, значно більша кількість викладачів підтримують цю думку починаючи з 3-го та 4-го курсів першого (бакалаврського) рівня (по 80,68 %), а також протягом 1-го (79,55 %), 2-го (61,36 %) та 3-го (57,95 %) семестрів другого (магістерського) рівня (рис. 1).

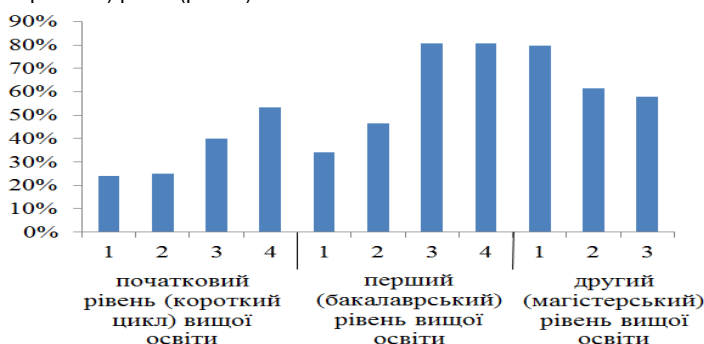

Рис.1. Доцільність навчання майбутніх тренерів уміню передавати теоретичні знання спортсменам на різних рівнях вищої освіти (на матеріалі опитування, викладачів ВНЗ n=88).

1, 2, 3, 4 – курси на першому рівні вищої освіти;

1, 2, 3 – семестри на початковому та другому рівнях вищої освіти.

В результаті опитування викладачів ВНЗ визначено, що 97,73 % опитаних погоджуються з тим, що спортивна підготовка складається з фізичної, 96,59 % – технічної, 96,59 % – тактичної, 95,45 % – психологічної, 92,05 % – теоретичної, 86,36 % – інтегральної сторін.

В свою чергу, 98,86 % респондентів вказали, що навчальна дисципліна, яку вони викладають сприяє формуванню вміння майбутніх тренерів передавати теоретичні знання спортсменам.

При цьому така сама відсоткова частка опитаних (98,86 %) наполягає на необхідності введення у зміст навчальних дисциплін ВНЗ матеріал, який містить методику навчання майбутніх тренерів передачі теоретичних знань спортсменам.

Наступним запитанням анкети ми намагались встановити думки фахівців стосовно назв навчальних дисциплін за допомогою яких доречно формувати вміння майбутніх тренерів передавати теоретичні знання спортсменам та який саме відсоток годин від загального обсягу навчальної дисципліни слід цьому приділяти.

Отже, найбільша група респондентів (36,36 %), що мають спільну думку з даного питання, наполягають на тому, що навчання майбутніх тренерів методиці передачі теоретичних знань спортсменам слід здійснювати у межах навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання». Разом з тим, серед тих хто обрав дану навчальну дисципліну немає єдиної думки, щодо того яку саме відсоткову частку від загального обсягу годин слід приділяти на формування вміння майбутніх тренерів передавати теоретичні знання спортсменам. Так, 9,09 % вважають за доцільне приділяти 15-20 % від загального обсягу годин навчальної дисципліни; 6,82 % радять – 30-40 %; 5,68 % пропонують – 10-15 %; по 4,55 % обрали – 20-30 % та 40-50 %; 2,27 % наполягають на – 5-10 %, а 3,41 % пропонують інші варіанти.

Дещо менші групи респондентів, які у відсотковому еквіваленті від загальної кількості опитаних становлять 34,09 % та 32,96 % вважають, що формування вміння майбутніх тренерів передавати теоретичні знання спортсменам слід здійснювати під час вивчення навчальних дисциплін «Основи теорії і методики спортивного тренування» та «Теорія і методика викладання видів спорту», відповідно. Разом з тим, з 34,09 % опитаних, які обрали навчальну дисципліну «Основи теорії і методики спортивного тренування» найбільша відсоткова частка фахівців у 10,23 % наполягає на приділенні формуванню вміння студентів передавати теоретичні знання спортсменам 5-10 % від загального обсягу годин навчальної дисципліни; 6,82 % опитаних схильні вважати, що необхідно приділяти 15-20 % від загального обсягу годин навчальної дисципліни; 5,68 % опитаних пропонують – 30-40 % від загального обсягу годин навчальної дисципліни; дві групи респондентів по 3,41 % віддають перевагу відсотковим часткам у 10-15 % та 20-30 % від загального обсягу годин навчальної дисципліни, та ще дві групи фахівців по 2,27 %, в одній з яких респонденти обрали варіант – 40-50 % від загального обсягу

годин навчальної дисципліни, а у другій – пропонують власні варіанти відповідей. З числа тих, хто для здійснення навчання майбутніх тренерів методиці передачі теоретичних знань спортсменам, обрав «Теорію і методику викладання видів спорту» (32,96 %) дві рівнозначні відсоткові частки опитаних по 7,95 % пропонують приділяти до 5 % та у межах 10-15 % від загального обсягу годин навчальної дисципліни; група респондентів у 4,55 % радить – 5-10 % від загального обсягу годин навчальної дисципліни; дві рівнозначні групи у 3,41 % одна з яких наполягає на – 30-40 % від загального обсягу годин навчальної дисципліни, а друга пропонує власні варіанти відсоткових часток; дві групи по 2,27 % надають перевагу – часткам у 15-20 % та 40-50 % від загального обсягу годин навчальної дисципліни; один респондент (1,14 %) обрав варіант у 20-30 % від загального обсягу годин навчальної дисципліни. Група викладачів, що склала 21,59 % від загальної кількості опитаних, радять формувати вміння майбутніх тренерів передавати теоретичні знання спортсменам під час вивчення навчальної дисципліни «Спортивно-педагогічне вдосконалення». При цьому, з їх числа, найбільші відсоткові частки спільних думок опитаних у 7,95 % та 6,82 % вказують на доцільність виділяти на це, відповідно, по 5-10 % та 20-30 % часу від загального обсягу годин навчальної дисципліни. Групи фахівців які обрали такі навчальні дисципліни, як «Теорія і методика спортивної підготовки» та «Теорія і методика обраного виду спорту» склали відповідно 15,91 % та 14,77 %. При цьому, 10,23 % з числа тих опитаних, які обрали навчальну дисципліну «Теорія і методика спортивної підготовки», вважають необхідним приділяти на формування вміння студентів передавати теоретичні знання від 5 до 10 %. Серед числа тих, хто обрав з цієї ж метою навчальну дисципліну «Теорія і методика обраного виду спорту» єдиною думки, щодо обсягу годин який слід приділяти саме на навчання майбутніх тренерів вмінню передавати теоретичні знання з обраного виду спорту, немає.

Разом з тим 7,95 % респондентів радять для здійснення формування вміння майбутніх тренерів передавати теоретичні знання спортсменам окрему навчальну дисципліну.

Висновки. Таким чином, аналіз результатів опитування викладачів ВНЗ довів існування потреби у формуванні уміння майбутніх тренерів з циклічних видів спорту передавати теоретичні знання спортсменам. В результаті вивчення думок викладачів стосовно того, на яких рівнях вищої освіти необхідно навчати майбутніх тренерів умінню передавати теоретичні знання спортсменам, встановлено, що найбільша кількість опитаних обирали третій (80,68 %) та четвертий (80,68 %) курси першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та протягом 1-го (79,55 %) семестру другого (магістерського) рівня. Визначено, що методику навчання майбутніх тренерів передачі теоретичних знань спортсменам найбільші відсоткові частки опитаних радять вводити у такі навчальні дисципліни, як «Теорія і методика фізичного виховання» (36,36 %), «Основи теорії і методики спортивного тренування» (34,09 %) та «Теорія і методика викладання видів спорту» (32,96 %), «Спортивно-педагогічне вдосконалення» (21,59 %), «Теорія і методика спортивної підготовки» (15,91 %) та «Теорія і методика обраного виду спорту» (14,77 %).

Перспективи подальших пошуків у цьому напрямку передбачають розробку і впровадження у навчальний процес ВНЗ України нових засобів теоретичної підготовки, які сприятимуть підвищенню рівня теоретичної освіченості майбутніх тренерів з циклічних видів спорту, а також допоможуть їм у передачі теоретичних знань спортсменам.

Література

1. Богуславська В. Ю. Зміст теоретичної підготовки у лижних гонках / Богуславська В. Ю., Бріскін Ю. А., Пітин М. П. / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. "Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт" зб. наукових праць / за ред. О. В. Тимошенко. – К. : Вид-во нпу імені М.П. Драгоманова, 2016. – Вип. 9 (79) 16. – С. 22–25
2. Богуславська Вікторія Пріоритетність засобів теоретичної підготовки в циклічних видах спорту (на матеріалі опитування тренерів-викладачів) / В.Ю. Богуславська // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць. – Вип. 4 (23). – Житомир: Видавець О. О. Євенок, 2017. – С. 9-13.
3. Бріскін Ю. А. Проблеми теоретичної підготовки в спорті / Ю. А. Бріскін, М. П. Пітин, В. Ю. Богуславська // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць. Випуск 1. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського; Житомирський державний університет імені Івана Франка / за ред. В.М. Костюкевич. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2016. - С. 257-261.
4. Пітин М.П. Теоретична підготовка в спорті: монографія / М.П. Пітин. Львів,: ЛДУФК, 2015. – 372с.
5. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров] : в 2 кн. / В.Н. Платонов. – К.: Олимп.лит., 2015. – Кн. 1. – 2015. – 680 с.
6. Pityn M. Features of theoretical training in combative sports / Pityn Maryan, Briskin Yuriy, Zadorozhna Olha // Journal of Physical Education and Sport. – 2013. – Vol. 13 (2). – P. 195–198.
7. Technical devices of improvement the technical, tactical and theoretical training of fencers / Briskin Yu., Pityn M., Zadorozhna O., Smyrnovsky S., Semeryak Z. // Journal of Physical Education and Sport. – 2014. – Vol. 3. – P. 337–341.
8. Bohuslavskaya Viktoriia, Furman Yuriy, Pityn Maryan, Galan Yaroslav, Nakonechnyi Ihor (2017) Improvement of the physical preparedness of canoe oarsmen by applying different modes of training loads. Journal of Physical Education and Sport (JPES), 17 (2), pp.797 -803. DOI:10.7752/jpes.2017.02121
9. Iryna Gorshova, Viktoriia Bohuslavskaya, Yuriy Furman, Yaroslav Galan, Ihor Nakonechnyi, Maryan Pityn (2017) Improvement of adolescents adaptation to the adverse meteorological situation by means of physical education. Journal of Physical Education and Sport (JPES), 17 (2) pp. 892-898. DOI:10.7752/jpes.2017.02136
10. Iryna Hruzevych, Viktoriia Bohuslavskaya, Ruslan Kropta, Yaroslav Galan, Ihor Nakonechnyi, Maryan Pityn (2017) The effectiveness of the endogenous-hypoxic breathing in the physical training of skilled swimmers. Journal of Physical Education and Sport (JPES), 17 (3), pp. 1009-1016. DOI:10.7752/jpes.2017.s3155.